

PEDAGOGIK MAHORAT HAQIDA TUSHUNCHA, UNING O'QITUVCHI FAOLIYATIDAGI O'RNI VA AHAMIYATI

Komiljanova Hilolaxon Nazirjon qizi

Namangan davlat universiteti Pedagogika va psixologiya fakulteti
pedagogika - psixologiya yo'nalishi 2-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada pedagogik mahorat haqida umumiy tushuncha, uning o'qituvchi faoliyatidagi o'rnini, ahamiyati, tarkibiy qisimlari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: vazifalari, pedagogik faoliyat, pedagogik mahorat, pedagogik qobiliyat, pedagogik faoliyatning o'ziga xosligi, umumiy pedagogik madaniyat, pedagogik mahoratni egallash bosqichlari.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается общее понятие педагогического мастерства, его роль, значение и составляющие в деятельности учителя.

Ключевые слова: задачи, педагогическая деятельность, педагогическое мастерство, педагогическое умение, специфика педагогической деятельности, общая педагогическая культура, этапы приобретения педагогического мастерства.

ABSTRACT

This article discusses the general concept of pedagogical skill, its role, importance, and components in the teacher's activity.

Key words: tasks, pedagogical activity, pedagogical skill, pedagogical ability, specificity of pedagogical activity, general pedagogical culture, stages of acquiring pedagogical skill.

Inson paydo bo'lgandan beri tarbiya jarayoni mavjud, tarbiya paydo bo'lgan vaqtdan buyon o'qituvchilik-pedagogik faoliyat uzluksiz davom etib kelmoqda. O'qituvchilik, tarbiyachilik kasbi barcha ijtimoiy tuzumlarda sharafli va o'ta ma'suliyatli, qiyin va murakkab kasb hisoblangan.

Jamiyat, fan va madaniyatning rivojlanishi ta'lim va tarbiya ishlarining qay yo'sinda olib borilishiga bog'liqdir. Bu falsafiy aqida davlat ahamiyatiga ega bo'lgan ijtimoiy qonuniyat hisoblanadi. Davlatning buyuk kelajagi, albatta, yoshlarni chuqur bilimli va barkamol shaxs taqdiri bilan bog'liqligini unutmagan holda, ushbu

muammoni mahoratli, bilimli pedagoglar faoliyatiga tayanib echish mumkinligini unutmasligimiz lozim. O'qituvchi jamiyatning ijtimoiy topshirig'ini bajaradi, shunday ekan:

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimov ta'kidlaganidek: "...hayotimizning taraqqiyoti va istiqboli amalga oshirayotgan islohotlarimiz, rejalarimizning samarasi, taqdiri bularning barchasi, avvalombor, zamon talablariga javob beradigan yuqori malakali, ongli mutaxassis kadrlar tayyorlash muammosi bilan chambarchas bog'liqligini barchamiz anglab etmoqdamiz".[1]

"Ta'lim to'g'risida" gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" ta'lim sohasida amalga oshiriladigan ishlarning maqsadi, vazifalari va yo'nalishlarini belgilab berdi. Bu vazifalarni amalga oshirish, avvalo o'qituvchiga, uning bilimi va kasb mahoratining shakllanganlik darajasiga bog'liq. Zero, o'qituvchi zimmasiga yuklatilgan vazifalarni nechog'lik vijdon, aql va pedagogik mahorat bilan bajarilishi jamiyat kelajagini ta'minlovchi muhim omildir.

Pedagogik mahorat asoslari fanining paydo bo'lishi buyuk pedagog A.S.Makarenko (1889-1939) nomi bilan bevosita bog'liq. U bolalar kalonnasidagi faoliyatida, ya'ni faqat tarbiyasini emas, ma'naviy qiyofasini ham yo'qotgan bolalar bilan ishlab, ularning benihoya hurmati va ishonchiga sazovor bo'ldi. Bolalar yetakchi faoliyati hisoblangan o'yin orqali bola voqealikni, shu jumladan, kishilarning ijtimoiy munosabatlarini, xulqini, xatti - harakatlarini bilib oladi. A.S.Makarenkoning fikricha Katta yoshdagi kishining xayotida faoliyat, ish, xizmat qanday ahamiyatga ega bo'lsa, bola xayotida o'yin ham xuddi shunday ahamiyatga ega. Bola o'yinda qanday bo'lsa, katta bo'lganda Ishda ham ko'p jixatdan shunday bo'ladi. [2] .

Shaxsiy tarbiyaviy usuli bilan butun olamga mashhur bo'lganligining o'zi ham A.S.Makarenkoning yuksak pedagogik mahorat cho'qqisiga erishganligining yaqqol dalilidir. 1988 yil YUNESKO qarori bilan uning 100 yilligiga "Makarenko yili" deb e'lon qilindi.

A.S.Makarenko bo'lajak pedagog talabalik davridayoq pedagogik mahorat sirlarini o'rganish zarurligini ta'kidlab, shunday deydi: "Nima uchun oliy texnik o'quv yurtlarida materiallar qarshiligi o'qitiladi-yu, pedagogik o'quv yurtlari tarbiya jarayonida, unga shaxsning qarshilik ko'rsatishi haqidagi fan o'qitilmaydi?"

Buyuk pedagogning bu fikriga Ukraina pedagogika instituti olimlari katta mas'uliyat bilan qarashdi. Ular bir necha yillar davomida Makarenko pedagogik mahorati maktabini, mavjud bo'lgan ilg'or nazariyot va amaliyotni atroflicha tahlil qilishdi. Natijada 1979 yili "Pedagogik mahorat asoslari" fani yaratildi va u barcha oliy pedagogika o'quv yurtlarida o'qitila boshlandi. Bu fanning tuzilish prinsipining o'ziga xosligi shundaki, u pedagogda shaxs va jamoaga ta'sir eta olishni ta'minlaydigan va turli fanlarga bog'liq bo'lgan bilimlarni tanlab, ularni o'zida

mujassamlashtiradi. Shuning uchun ham fan dasturiga pedagogik mahorat mohiyati, o'quvchiga ta'sir etish vositalari va usullari kabi pedagogik mahoratning odatdagi masalalaridan tashqarii, teatr pedagogikasi va notiqlik san'ati haqidagi ma'lumotlar ham kiritilgan. Bu fanni o'rganish pedagogika, psixologiya, metodika va boshqa pedagogik fanlardan egallangan bilimlarga asoslanadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, "Pedagogik mahorat asoslari" fanining maqsadi talabalarda pedagogik jarayonni mustaqil, yuqori saviyada tashkil etish va o'z faoliyatida eng yuqori samaradorlikka erishish malakalarini shakllantirish bo'lib hisoblanadi. Bu maqsadga erishish quyidagi vazifalarni hal etish, bo'lajak pedagog shaxsida ba'zi bir xislatlarni tarkib toptirish bilan bog'liq:

7. insonparvarlik xislatlarini rivojlantirish;

8. kasbiy mustaqillik, ishchanlik, hissiy barqarorlik, o'z ishiga ijodiy yondoshish xislatlarini tarkib toptirish;

9. pedagogik takt va pedagogik texnikadan oqilona foydalanishni shakllantirish;

10. nutq texnikasini, o'z tovushi va gavdasini boshqarish, jamoaga va shaxsga ta'sir ko'rsatish qobiliyatlarini takomillashtirish.

Pedagogik mahorat- bu o'quv jarayonining barcha shakllarini eng qulay va samarali holatda tashkil etish, ularni shaxs kamoloti maqsadlari tomon yo'naltirish, talabalarda (o'quvchilarda) dunyoqarash, qobiliyatni shakllantirish, ularda jamiyat uchun zarur bo'lgan faoliyatga moyillik uyg'otishdir. [3]

O'quvchi shaxsiga doimo ijobiy-axloqiy ta'sir ko'rsata oladigan kishigina haqiqiy tarbiyachidir. Bunga erishish uchun pedagog o'zining axloqiy sifatlarini doimo takomillashtirib borishi zarur.

Ayrim pedagoglar kasbiy mahorat sirlarini egallash uchun, avvalo ta'lim-tarbiya metodlarini takomillashtirishga intiladilar. Bu tabiiy hol, chunki aynan metodlar yordamida pedagog o'z o'quvchilarini turli o'quv faoliyatiga jalb qiladi. Shu bilan birga o'quvchilarni bilim olishga qiziqtirishda o'qituvchi tomonidan tanlangan metodlar, usullar va topshiriqlardan boshqa sabablar ham ta'sir etadi. Pedagog faoliyatining muvaffaqiyatli kechishi uning shaxsi, xarakteri, o'quvchilar bilan muomalasiga ham ko'p jihatdan bog'liq bo'ladi. Odatda bularning ta'lim-tarbiya jarayoniga ta'siri ahamiyatsizdek tuyuladi. Ammo tajribali pedagog, uning xatti-harakati o'quvchilarga qanday ta'sir ko'rsatayotganligiga ahamiyat berib, unga kerakli tuzatishlar kiritib, takomillashtirib boradi. Shuning uchun ham pedagogik mahoratni o'qituvchi shaxsi sifatlarini majmui sifatida qaralib, uni o'qituvchi yuqori darajada psixologik-pedagogik tayyorgarlikka ega bo'lishi bilan bog'liq bo'lishini unutmazlik lozim.

Pedagogik mahorat yaxlit tizim sifatida quyidagi tarkibiy qismlardan iborat bo'ladi:

- pedagog shaxsini insonparvarlik yo'nalishiga ega bo'lishi, uning qiziqishlari, qadriyat yo'nalishlari va ideallarining oliy maqsad - barkamol avlod tarbiyalab etishtirishga yo'naltirilganligi;

- mutaxassislik fanlari, o'qitish metodikasi, pedagogika-psixologiyadan mukammal bilimga ega bo'lish;

- pedagogik qobiliyatga ega bo'lish (muloqotga moyillik, ishchanlik, kelajakni tasavvur qila olish, kasbiy mustaqillik, sensor axborotlarni tezlik bilan anglash (yuzidan o'qib olish));

- pedagogik texnikani egallash, ya'ni o'z-o'zini boshqara olish, o'zaro ta'sir etish va hamkorlikda ishlashni uddalash. [4]

Xulosa qilib aytganda pedagogik mahorat o'ziga bolalar haqidagi, ularning psixologiyasi to'g'risidagi, maktab haqidagi, ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etish va uning mazmuni, metodlari haqidagi keng bilimlarni qamrab oladi. Bu bilimlar umumiy pedagogik madaniyatni tashkil etadi, o'qituvchi, tarbiyachi bu madaniyatni egallamasa, hech vaqt o'z ishining chinakam ustasi bo'la olmaydi, yomon, eski usuldan, bir qolipdagi tayyor andozalarni ishlatishdan nariga o'tmaydi.

Biroq, zamonaviy o'qituvchiga birgina umumiy madaniyatning o'zi kifoya qilmaydi - maxsus bilimlar va malakalar-bolalarni kuzatish, ularning o'sishdagi muhim narsalarni aniqlay olish, ularni rivojlantirish yo'llari va usullarini aniqlash, turli o'zaro ta'sirini chuqur tahlil qilish, pedagogik izlanishlar va yutuqlarni ilmiy jihatdan bir tizimga solish malakalari zarur bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Karimov I.A. Barkamol avlod O'zbekiston tarakkiyotining poydevori. Toshkent, 1997 yil
2. A.S.Makarenko. Bolalar tarbiyasi haqida lektsiyalar. O'qituvchi, T., 1967 y, 48-bet.
3. Axmetjanov M.M. Olimov Sh.Sh. Avezov S.S. Pedagogik mahorat M.M. Axmetjanov va b.; - Toshkent: "Lesson press" nashriyoti, 2018. 288 b.
4. Sultonova G.A. Pedagogik mahorat. - T.: Nizomiy nomli TDPU. 2005.